

نقش زنان در شکل‌گیری انقلاب اسلامی

فردوس کوتی زاده

حوزه علمیه فاطمیه (س) کارون

چکیده

باتغییر نگرش نسبت به زن در جریان انقلاب اسلامی زنان توانستند حضور پررنگی در عرصه اجتماعی سیاسی پیدا کنند. امام خمینی به عنوان رهبر انقلاب با عدم پذیرش نگاه سنتی نسبت به زن و ایجاد نگرشی نو زمینه رهایی زنان از بند و باورهای غلطی که در ساحت دین ریشه دوانده بود را مهیا نمود تا زنان بایستی بردن به ارزش واقعی خویش توانایی های بالقوه خود را در عرصه های مختلف به خصوص عرصه مبارزه به منصفه ظهور برسانند.

با پیروزی انقلاب اسلامی قانون اساسی جمهوری اسلامی تا حد زیادی فرصت های برابری را برای مردان و زنان برای ایفای نقش در مسوولیت های بالای مملکتی در نظر گرفت. بنابراین با وجود چنین نظامی شرایط مهیا گشت که زنان بتوانند حضور خود را در عرصه های مختلف به خصوص در عرصه سیاسی به اثبات برسانند.

این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی و با تکیه بر منابع کتابخانه ایی فراهم گردیده است در صدد بررسی جایگاه زنان بعد از پیروزی انقلاب به خصوص در عرصه مشارکت علمی می باشد و فرض بر این است که فرصت برای مشارکت سیاسی آنان بعد از انقلاب اسلامی افزایش یافته است هر چند که از این فرصت ها استفاده نشده باشد.

واژگان کلیدی: انقلاب ، تغیر روحی و فکری ، الگو پذیری از حضرت زهرا (س) ، موفقیت های علمی

زنان

مقدمه

مردمی بودن انقلاب مهم ترین خصلت آن بود است و از آنجایی که زنان نیمی از جمعیت کشور را تشکیل می دادند انقلاب اسلامی زمینه را برای حضور گسترده و موثر زنان فراهم نمود مطابق مطالعات انجام شده زنان نقش مهمی در دوران نهضت اسلامی می داشتند البته این حضور با توجه به شرایط مختلف اعتراضات خود رانسبت به وضعیت موجود که از نظر آنها نامساعد می نمود نشان می داند از این رو مشاهد می کنیم که هر کجا مشارکتی از جانب مردان وجود داشته حضور زنان ثمره بخش بوده است امام خمینی (ره) به عنوان رهبر انقلاب اسلامی در رابطه نقش زنان در انقلاب اسلامی فرمود: «بانوان ایران ثابت کردند - سهم بزرگی در نهضت اسلامی می دارید» همچنین فرمودند: «مانهضت خودمان را مرهون زنها می دانیم»

امام خمینی در مورد زن و اهمیت نقش او دیدگاههای جامعی براساس جهان بینی مکتب اسلام دارند. اینکه ما پیرامون اندیشه امام در ارتباط با جایگاه زنان تحقیق می کنیم و به این خاطر است که شناخت این اندیشه و اراده آن برای ارتقا جامعه اسلامی و نیا به اهداف عالی آن امری ضروری می باشد. در طول این مقاله تلاش می شود با اشاره به سخنان و فرمایش امام بزرگوار اشاره به اینکه نقش زنان در شکل گیری انقلاب اسلامی چه بوده را روشن سازد.

مفهوم شناسی

انقلاب

لغوی

پشت رو شدن یا دگرگون شدن (علی اکبر، دهخدا، فرهنگ دهخدا، تهران، سال ۱۳۴۶، ج ۱، ص ۴۳) انقلاب علی وجه
یعنی: پشت رو شدن برگشت و تغییر جهت داد (لویس، معلوف، المنجد، تهران، سال ۱۳۸۱، ج ۱، ص ۱۴۵)

اصطلاحی

انقلاب عبارات است از طغیان و عصیانی که مردم علیه نظام حاکم و عصیانی که مردم موجود برای ایجاد وضع
و نظم مطلوب انجام می دهند یعنی انقلاب از مقوله عصیان و طغیان است علیه وضع حاکم برای وضع دیگر
است (مرتضی، مطهری، مجموعه آثار، انتشارات صدرا تهران، سال ۱۳۸۹، ج ۲۴، ص ۱۳۹)

نگاهی به وضعیت زنان قبل از انقلاب اسلامی

در زمان پهلوی مسیری را که برای توسعه و نوسازی ایران پذیرفته بودند ، الگوی ناقصی از غرب بود که تنها در ظواهر تمدن غرب متوقف می ماند. بالطبع زنان نیز در این دوره بخشی از این الگو حسوب می شوند. به همین سبب در دوران پهلوی الگویی از زن معرفی می گردید که نه کاملاً الهام گرفته از غرب بود نه نسبتی با جامعه و زنان ایرانی داشت.

امام خمینی با فراست خاص خود دریافته بود که استعمار و ایادی آن براساس سلطه طلبی خود در جستجوی راه‌ها و شیوه‌های مناسب برای نفوذ فرهنگی - سیاسی در جامعه ایران هستند و لذا برای رسیدن به هدف ، موقعیت زنان را بهانه قرار داده و باشعار به ظاهر زیبایی ، آزادی و مساوات فرهنگ برهنگی و بی بندوباری اشاعه می دادند و در این راه حتی خشن ترین رویه های استبدادی را نیز در قالب کشف حجاب رضاخانی به کار گرفتند.

وضعیت زنان در دوران پهلوی

زن دو مرحله مظلوم بوده است یکی در دوران جاهلیت اسلام منت گذاشت و بر انسان و زن را مظلومیتی که داشت بیرون کشید مورد ایران ما زن مظلوم شد آن دوره شاه سابق و شاه لاحق بود با اسم این که زن می خواهد زن آزاد کنند ظلم ها کردند به زن زن را از آن مقام معنویت که داشت شی کردند و زن ها را وجوانان ما را فاسد الخلاق کردند.(امام خمینی ، صحیفه نور، ج۶، ص ۱۸۷)

ویژگی دیگر جامعه زنان در عصر پهلوی

زنان در عرصه های سیاسی دارای جایگاهی نبودند مناصب دولتی و حکومت به زنان تعلق نمی گرفت.

دختران به دلیل فقر خانواده‌ها باید در سنین کم تحصیل را رها کرده و ازدواج می کردند .

دانشگاه رفتن برای دختران ، بویژه دختران خانواده‌های متدین به اصل اخلاقی ، میسر نبوده .

زنان شاغل از امنیت در محیط کارشان برخوردار نبودند و خطرات زیادی آنها را تهدید می کرد .

(مریم ، محسن پور، سایت سلمان فارسی ، ۲۸:۲۰ ، ۹۷/۱۱/۲۵)

ایستاد که در آن روزگاران مردها نفس می کشیدن همه را می کشتند و نترسید و ایستاد و محکوم کرد حکومت را ، یرید را محکوم کرد.... زن یک همچو مقامی باید داشته باشد» (همان ، ج ۶ ، ص ۱۸۶)

وباهمین الگو قرار دادن است که «زنهای عصر ما به حمدلله شبیه به همان هستند استاند در مقابل جبار با مشت گره کرده ، بچه در آغوششان به نهضت کمک کرده»

تاثیرات انقلاب در وضعیت زنان

۱- تحول فکری و روحی زنان

هنر انقلاب اسلامی این بود که زنان جامه ما را متحول ساخت و در مسیر اسلام و ارزشهای الهی هدایت کرد و از بی هویتی و ابتذال که سوغات غرب بود به سوی عزت خواهی ، عفاف و در شخصیت کمال جوی و تحول فکری و روحی هدایت کرد و از دون مایگی به اوج انسانیت ارتقا بخشید. زنان مسلمان در انقلاب اسلامی شخصیت و هویت خویش را یافته و به مقام و منزلت والای خویش پی بردند و بینش سیاسی ، فرهنگی و اجتماعی پیدا کردند این تحول فکری و روحی بزرگ که نصیب زنان شد ، موهبت الهی بود که امام خمینی بارها آن را به عنوان افتخار بزرگ ملت ایران دانستند (صدا و سیمای خراسان جنوبی، www.birand.irib.ir، ساعت ۲۲:۰۳، ۹۷/۱۱/۲۵)

«من در جامعه زنهای یک محور تحول عجیبی می بینم که بیشتر از تحولی لست که در مردها پیدا شده» (همان ، ج ۱۱، ص ۱۶۲)

نهضت اسلامی به برکت اسلام چنان تحولی در نفوس زن و مرد به وجود آورد و نسبیت به سرنوشت خود و خانواده خویش و اسلام احساس مسولیت کردند « همان زنهایی که هیچ بی تفاوت بودند راجع به کشورشان، راجع به همه چیز همین ها وارد شدند در میدان و دیدیم که هم خوب می توانند انجام وظیفه کنند » (همان ، ج ۹، ص ۱۵۶) در گذشته وقتی که جنگی نبود ، وقتی جوانی را به سربازی می بردن، مادرش دوسال گریه می کرد و بی تاب می کرد اما امروز همین مادر بچه اش را برای رفتن به جبهه تشویش می کند و این چقدر عظمت می خواهد و انقلاب زن ایرانی را متحول کرده است (علی ، خامنه ای ، دیدار با گروهی از بانوان ، ۶۳/۱۲/۲۱)

۲- انقلاب ، آغازی برای موفقیت های علمی زنان

می توان وجود معلمان زن در کلیه پایه ها و مقاطع تحصیلی مدراس دختران را فرصتی ممتاز در جهت ایجاد فضای امن آموزش برای دختران در ایران ارزیابی کرد. زنانی که تا وئیش از انقلاب به خاطر مشکلات فرهنگی

و اجتماعی ایجاد شده توسط دستگاه حاکم، کمتر فرصت ادامه تحصیل یافته پس از انقلاب اسلامی و حاکمیت دیدگاه مذهبی بر نظام، از فضای امن ایجاد شده در جامعه استفاده کرده به ادامه تحصیل یافته.

در نظام اسلامی ایران خانواده ها با میل و رغبت دخترانشان را برای ارتقای سطح تحصیلات تشویق می کنند آمار گواه این موضوع است. که همچنان پیش انقلاب تنها ۱۰ درصد از دانشجویان دانشگاهها را دختران تشکیل می دادند در حالی که اکنون ۶۷ درصد افراد وردی به دانشگاه ها دختران هستند که این مسئله نشانگر ایجاد فرصت برابر تحصیل دختران و پسران جمهوری اسلامی ایران محسوب می شود. (ابوالفضل، هدایت، دستاوردهای انقلاب، انتشارات آوا، ص ۵۸)

شان زن از دیدگاه امام خمینی

امام خمینی، هوشیارانه نقش زن فریبا را در ابتدال جامعه و خود باختگی جوامع اسلامی درک نموده و در برابر این وسوسه چینی زیرکانه به احیای شخصیت زن مسلمان پرداخت و در چهارچوب جهان بینی توحیدی و مقام انسانی زن خلیفه خدا و صاحب کرامت و معنویت است از جایگاه و نقش زن در اجتماع را تبیین نمود. (محمد، اشتهاوردی، پوشش زن در اسلام، چاپ ناصر، ۱۳۸۵، ص ۲۴۰)

از دیدگاه امام خمینی، خانواده اولین و مهمترین جایگاه تربیتی بشر و محل بروز و ظهور عواطف انسانی و رکن عمده جامعه است. اگر زن در جامعه بتواند به علم و معرفت و کمالات معنوی، اخلاقی که خدای متعال و آیین الهی برای همه انسان ها به طور یکسان در نظر گرفته است برسد، تربیت فرزند بهتر خواهد شود امام (ره) فرموده: «دامن مادر بزرگ ترین مدرسه ایی است که بچه در آن جا تربیت می شود. آنچه که بچه از مادر می شنود، غیر از آن چیزی است که از معلم می شنود. بچه... در دامن مادر بهتر تربیت می شود تا در جوار پدر یا معلم» (صحیفه امام، ج ۹، ص ۲۹۳)

از دیدگاه امام خمینی زن نه فقط با حضور مثبت و سازنده خود در جامعه بلکه با حضور در دروان و ذهن مردان و فرزندان در خانواده و در نهایت با حضور در حیطه جامعه، مسیر اصلی جامعه و تکامل انسانی را تعیین می کند. بنابراین زنان در هر جامعه ای تعیین کننده مسیر حرکت آن جامعه هستند (ضیا، مرتضوی، امام خمینی و الگوی دین شناختی در مسائل زنان، انشارات: دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۷۸، ص ۵۷).

بازخوانی مقاله ای از شهید مطهری

شهید مطهری در این مقاله به حضور موثر زنان در پیروزی انقلاب اشاره می کند و می فرماید: «زن ها نتها شرکت کردند بلکه اگر آنها شرکت نمی کردند ، این خود واقعی است که انقلاب به ثمره نمی رسید. چون زنان نه فقط شرکت مستقیمشان موثر بود ، شرکت غیر مستقیمشان یعنی تاثیری که روی شوهرانشان ، فرزندان ، پدرانشان داشتند از تاثیر مستقیم خودشان کمتر نبود و این خود مسئله فوق العاده ای است.»

ایشان شرایط حضور زنان در راهپیمایی ها را حفظ میزان ها و معیارهای اسلامی دانسته اند و با اشاره به حضور فعال زنان در روز ۱۷ شهریور می گویند: «در روز ۱۷ شهریور در میدان شهدا آن طوری که نقل می کنند و فیلم ها نشان می دهد ، زنها بیشتر از مردها شهید دادند و این زنها بودند که در میدان که در میدان شهدا نشستند و مورد رگبار ظالمانه دشمن قرار گرفتند و چقدر زن در آنجا شهید شد.

ایشان تحولی را که سالیان موجب شد تا زنان بتوانند این چنین نقشی را ایفا کنند ، آگاهی از اسلام راستین را می دانند و همچنین به نقش رهبری اشاره کرده و می گویند: «در سفری که خودما رفتیم پاریس ، ایشان (امام خمینی) با آن تیز هوشی و دور بینی ای که دارند صریحا و اکیدن گفتند شرکت خانمها در تظاهرات و راهپیمایی ها و او بامنع صریح شوهران مواجه شوند ، واجب است. شوهرها و پدر ها حق ندارند مانع شرکت این ها بشوند».

شهید مطهری به بعد از پیروزی انقلاب و بازگشت حضرت امام (ره) اشاره می کنند و می گویند در آن زمان که امام در مدرسه علوی بودند ، پیش از ظهرها را به ملاقات آقایان اختصاص داده بودند و بعد ظهرها را به ملاقات بانوان و چون خانم ها احساساتی می شدند و ممکن بود گریه کنند و بی حال و بیهوش شوند ، پیشنهاد داده بودند که برنامه ملاقات خانوم ها تعطیل شوند که امام پاسخ منفی دادند و فرموده بودند: «ما شاه را باهمین هابیرون کردیم. همین ها شاه را از مملکت بیرون کردند. و من برنامه را تعطیل نمی کنم».

سپس ایشان در شرایط حضور اجتماعی زنان ، رعایت حیا و عفاف و حفظ جایگاه انسانی او و عدم اختلاط زن و مرد عنوان می کنند. (ریحانه ، ذوالفقاری ، سایت مهرخانه ، www.mehrkhane ، ساعت ۱۴:۳۹ ، ۹۷/۱۱/۲۶)

نتیجه گیری

در مجموع انقلاب اسلامی ایران موجب تحولاتی در فرهنگ و ساختار فکری جامعه و به طور اخص زنان گردید که جهش باورنکردنی را در وضعیت ایشان پدید آورد. در این انقلاب حضور استوار زنان را در صحنه های قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی می توان دید. زنان نه تنها در پیروزی انقلاب اسلامی و تداوم انقلاب اسلامی حرف نخست را زدند و با حضور در صحنه گوناگون انقلاب اسلامی ، توطئه های دشمنان را نقش بر آب ساختند.

منابع

- ۱- اشتهاوردی، محمد، پوشش زن در اسلام، نشر ناصر، سال ۱۳۸۵.
- ۲- بانکی پور فرد، امیرحسین، عرصه های اجتماعی زن، نشر انقلاب اسلامی، سال ۱۳۸۶.
- ۳- خمینی، روح الله، صحیفه امام، مرکز انتشارات و تنظیم امام خمینی، مجموع چاپ ۲۳ جلد.
- ۴- دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران، سال ۱۳۶۴.
- ۵- مرتضوی، ضیا، امام خمینی الگوی دین شناختی در مسال زنان، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، سال ۱۳۷۸.
- ۶- مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، انتشارات صدرا، سال ۱۳۸۹
- ۷- معلوف، لوئیس، المنجد، انتشارات دانشگاه تهران، سال ۱۳۸۱
- ۸- هدایت، ابوالفضل، دستاوردهای انقلاب، انتشارات آوا، سال ۱۳۸۸

سخرانی

سخرانی خامنه ای، علی، در دیدار با گروهی از بانوان، سال ۱۳۶۳/۱۲/۲۱

سخرانی خامنه ای، علی، در کنگره جهانی زن، سال ۱۳۶۶/۱۱/۱۷

سایت

www.mehrkanne.14:39.97/11/26

www.birand.irid.ir.22:03.97/11/25

www.salman.ac.ir.20:28.97/11/25